

ПРОФ. ДР ДОБРИЛА БЕГЕНИШИЋ
Народна библиотека Србије, Београд
dobrila@nb.rs

МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА МАТИЧНИХ ЈАВНИХ БИБЛИОТЕКА У СРБИЈИ

САЖЕТАК | У раду се разматра међународна сарадња матичних јавних библиотека у Србији, а истраживање је засновано на подацима наведеним у извештајима о раду, као и о подацима доступним на интернет сајтовима библиотека. Истраживањем је обухваћена међународна сарадња библиотека у 2018. години. Подаци су груписани према видовима сарадње како би се добили јасни показатељи о приоритетима у међународној сарадњи. Посебна пажња посвећена је дугорочним међународним пројектима и регионалној сарадњи матичних библиотека. Након сумирања резултата дате су препоруке за даљи рад и унапређење међународне сарадње матичних библиотека у Србији и изведени закључци о начинима и видовима те сарадње.

КЉУЧНЕ РЕЧИ | међународна сарадња, матичне библиотеке, регионална сарадња, матичне библиотеке у међународним пројектима

Међународна сарадња данас представља веома битан вид сарадње свих установа културе па и библиотека. Да бисмо говорили о међународној сарадњи потребно је најпре дефинисати шта се све подразумева под том врстом делатности библиотека као установа културе. Посматрано са данашњег аспекта може се рећи да се међународна сарадња може поделити у две групе. Прву групу чине видови сарадње које бисмо могли назвати традиционалним као што је учешће на међународним скуповима, сарадња са иностраним библиотекама, сарадња са међународним организацијама у земљи и иностранству, сарадња на међународним пројектима, сарадња у области стандардизације, студијски боравци у иностранству, промовисање стране културе у земљи и српске културе у иностранству, међународна позајмица, међународна размена публикација, итд.

Савремени видови међународне сарадње одређени су тековином савременог доба. Они се огледају пре свега у повезивању и отвореном приступу информацијама свих врста и њиховој што широј доступности на интернету. Да би се удовољило овим захтевима потребна је интензивна међународна сарадња, а за њено остваривање треба много труда и улагања: потребно је изградити техничку инфраструктуру и обезбедити подршку, обучити кадрове, израдити стандарде за метаподатке и припремити протоколе за размену података, сарађивати у области ауторског права и сл. Сарадња на националном нивоу више није довољна. Библиотеке које раде саме неће моћи да испуне захтеве и да одговоре потребама корисника новог доба. Традиционални облици сарадње се подразумевају и могу бити добра основа за модерне видове сарадње и повезивање, али никако не могу остати једини начин остваривања међународне сарадње. Библиотекари и руководиоци библиотека треба да прихвате чињеницу да неке области библиотекарства треба темељно да се мењају и да се неки традиционални послови замењују новим. То се дешава у свим областима библиотекарства па тиме и у области међународне сарадње.

За истраживање међународне сарадње библиотека занимљиво би било позабавити се историјатом развоја међународне сарадње библиотека у Србији, али то превазилази оквире и циљеве овога рада. Стога ћемо само у кратким цртама навести најзначајније догађаје који су значили прекретницу у међународној сарадњи. Почети међународне сарадње српских библиотека сежу далеко у прошлост, а тај вид сарадње систематски почиње да се развија после Другог светског рата. Сарадња је најпре успостављена са земљама које су биле политички блиске тадашњој Југославији, а у развоју те сарадње предњачиле су велике библиотеке, а пре свих Народна библиотека Србије као национална библиотека. Сарадња се најпре успоставља у области размене публикације, а потом се шири и на све друге области. Седамдесетих година прошлог века долази до интензивирања међународне сарадње, а тај успон траје све до деведесетих година прошлог века. Та сарадња обухватала је посете страним библиотекама, презимање иностраних искустава у домаћу праксу, примену међународних стандарда и препорука и учешће у њиховој изради, промовисање српске укултуре у иностранству и страних култура код нас, итд. Деведесетих година 20. века долази до потпуног прекида међународне сарадње, а тај период изолованости био је кључан за касније кашњење, а могло би се рећи и лутање у развоју међународне сарадње и хватање корака са развијеним светом. Након 2000. године, опет политички условљено, долази до интензивног отварања замље а тиме и до интензивног развоја међународне сарадње. У томе су опет предњачиле велике и богатије библиотеке, а пре свега Народна библиотека Србије, Библиотека Матице

Српске, Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“, Библиотека града Београда. Од тада до данас развија се међународна сарадња библиотека као веома битан сегмент њиховог рада, а како се она одвија показаћемо на основу истраживања које је спроведено у матичним јавним библиотекама у Србији.

Циљ овога рада је да на основу резултата рада матичних јавних библиотека у Србији за 2018. годину добијемо показатеље о њиховој међународној сарадњи и да се утврди у којој мери матичне јавне библиотеке у Србији имају развијену сарадњу, који видови сарадње су заступљени, те да ли се она базира на традицији или спада у иновативне видове сарадње.

У циљу израде овога рада урађена је анализа извештаја о раду, веб-сајтова библиотека, веб-сајтова међународних организација са којима сарађују библиотеке у Србији, али прегледани су и неки други извори уколико је постојао наговештај да постоји неки вид сарадње, а да то није наведено ни у извештају нити је о томе било могуће наћи информације на сајту. Прегледани су извештаји о раду свих осамнаест матичних библиотека са територије централне Србије, шест (од укупно осам) библиотека са територије Војводине, као и извештај о раду Библиотеке „Вук Карџић“ из Косовске Митровице. Дакле, на основу расположивог материјала, могуће је стећи увид у међународну сарадњу на целој територији Републике Србије.

Истраживање је показало да највећи број библиотека пажњу посвећује обележавању значајних међународних датума, а ти дани обележавају се пригодним манифестацијама које су добро посећене и већ препознатљиве. У матичним јавним библиотекама у Србији обележавају се следећи датуми: Међународни дан особа са инвалидитетом (3. децембар), Међународни дан дечје књиге (2. април), Међународни дан писмености (8. септембар), Међународна манифестација „Ноћ музеја“, Дани европске баштине, Међународни дан књиге и ауторских права (23. април), а у једној библиотеци у Србији обележен је и Међународни фестивал пантомиме, уз присуство познатог пантомимичара Роберта Поста. Ова манифестација организована је уз помоћ америчке амбасаде у Београду.

Као што показују резултати истраживања, највећи број библиотека обележава Међународни дан дечје књиге, што је у складу са позитивном традицијом српских библиотека да се деци посвећује велика пажња. Наиме, дечја одељења развијена су и раде добро и у библиотекама које нису добро развијене. Дечји програми спадају у приоритете свих матичних јавних библиотека, што се види по броју деце која долазе у библиотеке и по програмима који се организују за њих.

Библиотекари у Србији посећују и међународне скупове који се организују у земљи, региону или иностранству. У 2018. години значајан број библиотекара из

матичних јавних библиотека присуствовао је конференцији на тему „Каква нам библиотека треба?“, коју је организовао ЕУНИК (мрежа културних центара земаља Европске уније у Београду: Институт Сервантес, Гете-институт, Француски културни центар, Италијански институт за културу и Аустријски културни форум у партнерству са Делегацијом Европске уније у Србији уз помоћ Народне библиотеке Србије).

Библиотекари из матичних јавних библиотека учествовали су током 2018. године на следећим скуповима:

- IFLA радионица „Улога библиотеке у остваривању циљева одрживог развоја УН-а у Агенди 2030“. Радионица је одржана у Универзитетској библиотеци „Светозар Марковић“ у Београду. Радионицу су реализовали стручњаци из земље и региона;

- стручни скуп библиотекара Републике Српске на тему „Са корисницима, за кориснике – необавезно, неуобичајено, иновативно“;

- прва међународна конференција посвећена зеленим библиотекама (THE FIRST INTERNATIONAL GREEN LIBRARIES CONFERENCE „LET’S GO GREEN!“) коју је организовала Национална и свеучилишна књижница Загреб и Хрватско књижничарско друштво;

- стручни скуп са међународним учешћем на тему „Занимање књижничар“, у организацији Градске књижнице Бели Манастир;

- учешће на субрегионалној радионици у Сарајеву на тему „Медијска педагогија у библиотекама“, коју је организовао Гете-институт;

- учешће на скупу у Пули у оквиру пројекта Зелена библиотека, који је IFLA организовала;

- COBISS конференција у Марибору.

Један број библиотека уз помоћ страних донација реализује пројекте који су од великог значаја за локалну средину. Један од најзначајнијих пројеката је Промоција људских и мањинских права кроз интензивнији контакт грађана са заштитником грађана, који се реализује уз финансијску помоћ владе Краљевине Норвешке. Реч је о вишегодишњем пројекту у којем је учествовао већи број библиотека. У оквиру овог пројекта омогућено је грађанима да директно комуницирају са правницима у Стручној служби Заштитника грађана. Према статистикама изнетим на сајту Канцеларије Заштитника грађана овај пројекат је дао значајне резултате, велики број грађана се интересује за помоћ Заштитника грађана, а библиотеке су успешно одрадиле свој део посла. Значајно је што су у оквиру пројекта одржане разне манифестације на теме људских и мањинских права: предавања, радионице, округли столови, а заступљени су били и сви узрасти.

Значајан вишегодишњи пројекат је и пројекат ЕУТЕКА, који се одвија под покровитељством делегације Европске уније у Србији. У овај пројекат укључено је 48 јавних библиотека у Србији (од тога 24 матичне јавне библиотеке). У оквиру овог пројекта нуде се разни програми и пројекти фокусирани на информисање грађана о Европској унији: предавања, трибине, дискусије, округли столови, радионице, сусрети са студентима и слично, а заступљене су разне теме (Библиотеке центри знања о ЕУ: информисите се о ЕУ у вашој локалној заједници, Конкурс карикатуре и каиш стрипа: ово је земља за нас – покрените се за животну средину и сл.).

Као подршку ЕУТЕКА библиотечкој мрежи, Делегација Европске уније у Републици Србији је у јуну 2018. године организовала студијску посету институцијама Европске уније и библиотекама са седиштем у Бриселу за директоре и/или библиотекаре из Србије које су чланице ЕУТЕКА мреже. Циљ студијске посете био је да се подигне ниво знања и разумевања библиотека о Европској унији, процесу приступања Србије ЕУ, и омогуће детаљније информације о ЕУ темама посетиоцима и корисницима оформљених ЕУТЕКА кутака који су отворени крајем прошле године.

Представници библиотека су током ове посете имали прилику да се састану са представницима кључних институција ЕУ, као и са својим колегама које раде у библиотекама и истраживачким центрима Европске комисије, Европског Савета и Европског парламента. Овај сегмент студијске посете је омогућио директорима и/или библиотекарем да се упознају са улогом и начином рада ових институција у областима повезаним са европским интеграцијама Србије. Приликом посете ЕУТЕКА чланови су, такође, стекли увид у праксу, библиотечке фондове и изворе информација и података које користе библиотеке и истраживачки центри при овим институцијама, а које се, у начелу, могу користити и у библиотекама у Србији приликом обављања њихових активности у оквиру мреже ЕУТЕКА.

Посебно занимљив је конкурс Европски дневник, који је намењен средњошколцима из целе Србије који се могу такмичити појединачно или групно у категоријама литерарних и ликовних радова, фото-репортаже или фото-рада као и у мултимедијалним формама. Награда за најбоље радове је седмодневно путовање у неку од земаља ЕУ. Овај конкурс промовисан је у скоро свим матичним библиотекама у Србији које су чланица ЕУТЕКА мреже. Током промоција средњошколци су имали прилику да добију детаљније информације о пропозицијама конкурса, темама, категоријама, као и улози ментора на самом конкурс.

Поред конкурса промовисана је и публикација Европски дневник, која пружа информације о темама за младе као што су: како до првог посла, волонтирање,

очување човекове околине, онлајн-права, шта чека Србију када постане чланица ЕУ, живот грађана у другим земљама ЕУ и сл.

У оквиру пројекта ЕУТЕКА промовисан је и пројекат Erasmus+, а на тим промоцијама разговарало се о томе како библиотеке и друге установе и организације могу што боље да искористе могућности које пружа програм Erasmus+ како би унапредиле своју међународну сарадњу и добиле прилику за стручно усавршавање кроз спровођење финансираних пројеката које омогућава овај програм.

Библиотеке су током 2018. године организовале и програме у оквиру пројекта „American Window“, који финансира америчка амбасада у Београду, а огледа се у донацији књига, конкурсима, предавањима. У овом пројекту сарађују две матичне јавне библиотеке у Србији.

Четири библиотеке у Србији имају Амерички кутак, једна библиотека Руски кутак, а у оквиру ових организационих јединица одржавају се радионице, предавања, књижевне вечери, промоције и слично.

Што се тиче сарадње са међународним организацијама, то су пре свега културни центри земаља Европске уније у Београду, амбасаде, Институт Конфуције, IFLA (углавном преко Народне библиотеке Србије).

Као посебан пример позитивне праксе може се посматрати Библиотека града Београда, која има веома развијену међународну сарадњу, која се одвија на више нивоу. Током 2018. године организована је МетЛиб конференција, одржана је промоција пројекта Erasmus+, БГБ је приступила Унији Кине и источноевропских и централноевропских земаља. У оквиру ове библиотеке ради и Амерички кутак, где се организује велики број програма. Затим ту су изложбе које се организују ван граница земље (регион и даље), сарадња у међународним пројектима, чланство у међународним организацијама, учешће на међународним и регионалним скуповима и конференцијама, итд.

Једна матична јавна библиотека у Србији има посебно одељење стране књиге и на основу тога има веома развијену међународну сарадњу, која се огледа пре свега у донацији књига страних амбасада у Београду, али и у посетама, предавањима, учешћу страних гостију у разним другим манифестацијама.

Библиотеке у Србији негују и прекограничну сарадњу, мада не у великом обиму. Током 2018. године у оквиру прекограничне сарадње у организацији Народне библиотеке Ужице гостовала је изложбе „Чудесни Андрић“ као део програма манифестације Вишеградска стаза у Вишеграду.

На крају би се могло рећи да међународна сарадња у матичним јавним библиотекама није равномерно развијена, неке библиотеке имају боље развијену

међународну сарадњу, а неке немају уопште овај вид сарадње или се то бар не може закључити из њихових извештаја о раду (пет матичних јавних библиотека у Србији у годишњим извештајима не помиње међународну сарадњу). Даље, може се закључити да се овај вид сарадње одвија углавном на личну иницијативу, дакле тамо где су библиотекарски и руководиоци библиотека заинтересовани за овај вид сарадње она је интензивнија, а где недостаје лична иницијатива – сарадња је лоша. Међународна сарадња матичних јавних библиотека у Србији не одвија се плански, него више стихијски (реализује се углавном као одазивање на позив неке инститиције или организације). Прекогранична сарадња је само спорадична иако постоје значајни потенцијали да се овај вид сарадње интензивира. Сарадња се одвија у оквиру традиционалних норми, без елемената савремених видова међународне сарадње без обзира што се за то у ери интернета, дигитализације и повезивања пружају разне могућности.

Позитивна је чињеница да је регионална сарадња успону и да се одвија интензивна размена идеја и стручњака у региону, а посебно на простору бивше Југославије.

На крају можемо рећи да би било пожељно да се убудуће међународна сарадња одвија плански, да се прошири круг запослених који учествују у међународној сарадњи, као и да се библиотеке укључе у савремене видове сарадње. Предност треба тражити и у прекограничној сарадњи која може да се интензивира уз мали утрошак ресурса. Пожељно би било да већи број библиотекара из Србије учествује са радовима на међународним скуповима, како би се промовисале вредности и достигнућа српског библиотекарства.

Добро би било да се у извештајима о раду библиотека већа пажња посвети међународној сарадњи, пошто је то до сада неравномерно рађено. Неке библиотеке у извештајима посебно наглашавају резултате у области међународне сарадње и тиме дају до знања да им је то веома битан вид делатности, док је друге уопште не помињу што такође сведочи о њиховим односу према овоме виду сарадње. Свака библиотека, без обзира где се налазила и коликим буџетом располагала, у оквиру својих могућности може да развија макар неки вид међународне сарадње, стога остаје да се надамо да ће се у будућности више пажње посвећивати овом послу и да ће све библиотеке схватити да је неопходно да им то постане редовна обавеза, чијим интензивирањем ће промовисати и своју библиотеку и пренети нова искуста својим колегама, а тиме допринети и развоју српског библиотекарства уопште.

DOBRILA BEGENISIC, PHD
The National Library of Serbia, Belgrade
dobrila@nb.rs

INTERNATIONAL COOPERATION
OF CENTRAL PUBLIC LIBRARIES IN SERBIA

SUMMARY | This paper elaborates on the international cooperation of central public libraries in Serbia, and the research is based on the data provided in the activity reports, as well as on the data available on the online sites of the libraries. The research covers the international cooperation of the libraries in 2018. The data is grouped by types of cooperation, so that we could recognize the clear indicators of the priorities in international cooperation. We have paid special attention to long-term international projects and regional cooperation of central libraries. Having summed up the results, we give the recommendations for future work and for improving the international cooperation of central libraries in Serbia, and draw conclusions about the ways and modes of establishing the cooperation.

KEYWORDS | international cooperation, central libraries, regional cooperation, central libraries in international projects

ПРОФЕССОР ДР. ДОБРИЛА БЕГЕНИШИЧ
Национальная библиотека Сербии, Белград
dobrila@nb.rs

МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО МЕТРИЧЕСКИХ ОБЩЕСТВЕННЫХ БИБЛИОТЕК В СЕРБИИ

СЖАТОСТЬ | В этой работе рассматривается международное сотрудничество метрических библиотек Сербии, исследования обоснованы на данных, предоставленных отчеты о работе, также информация, доступная на веб-сайтах библиотек. Исследование охватывало международное сотрудничество библиотек в 2018 год. Данные сгруппированы по типам сотрудничества, чтобы получили четкие показатели о преимуществах в международном сотрудничестве, особенно внимание было уделено долгосрочным международным проектам и региональному сотрудничестве метрических библиотек. После подведения итогов даются рекомендации для дальнейшей работы развития международного сотрудничества метрических библиотек в Сербии и выведены итоги и такого сотрудничества.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА | международное сотрудничество, домашние библиотеки, региональное сотрудничество, домашние библиотеки в международных проектах